

ГЕНДЕРНИЙ СТАТУС ЖІНКИ У ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ ТА ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Успішні жінки, мабуть, один із суперечливих феноменів сучасного суспільства. Вони до цих пір ще викликають двояке ставлення, адже беруть на себе, на думку більшості, «чоловічу» роботу. Це тому, що впродовж багатьох поколінь людству нав'язувався образ чоловіка – лідера. Через це зараз жінка, яка прагне бути успішною, не відставати від чоловіка, суспільством сприймається як «жінка – відступниця», що зважилася на гру на чужому полі, готова кинути виклик чоловічій статі, стати з чоловіками на рівні. З розвитком постіндустріального суспільства з'являється таке поняття як «гендер» і все більше загострюється проблема гендерної рівності. Взагалі, гендер – це соціальний статус, який визначає індивідуальні можливості у сфері освіти, у професійній діяльності, можливості доступу до влади, сексуальність, сімейну роль, репродуктивну поведінку. Кожне суспільство має певну гендерну систему, елементами якої є множинні гендерні ролі прояви, ідеї, неформальні та формальні правила та норми, визначені відповідно до місця, цілей та співвідношень статей у суспільстві. Гендерна рівність є однією з ознак правової держави. Адже, як ми можемо говорити про демократичне суспільство, про рівність прав і свобод людини в демократичній державі, якщо фактично гендерна рівність за статтю постійно порушується. Гендерна нерівність у політиці досить відчутна. Прекрасна стаття складає 53 % населення країни, кількість жіночих організацій зростає, а кількість жінок в органах влади зменшується. Успішних і відомих жінок-політиків чи державних діячів в Україні дуже мало, їх можна перерахувати по пальцях. Про яку гендерну рівність у цій сфері може йти мова!

На шляху до встановлення гендерної рівності у нашому суспільстві є такі чинники:

- Стереотипи масової свідомості, які й досі розглядають жінку як слабку у порівнянні з чоловіком істоту, що є другорядною в суспільному, політичному та економічному житті, чоловіча ідеологія є породженням тоталітарної системи, але виховання спроможне змінити гендерну ментальність.

- Кризова економічна ситуація (і особливо безробіття, яке часто штовхає жінок на заробітчанство, що нерідко призводить до продажу жінок та подальшої сексуальної експлуатації) та переважаючий на ринку праці попит на працівників-чоловіків, а не жінок.

- Слаборозвинуте громадянське суспільство, у тому числі пасивність жіночих організацій та окремих жінок у відстоюванні своїх законних прав та свобод.

- Відсутність національного механізму щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків в усіх сферах суспільного життя.

На сьогоднішній день є безліч указів і документів, які допомагають розв'язати проблему гендерної рівності. Документами, у яких міститься загальне визнання рівності людських істот і стверджується принцип відсутності дискримінації є Статут ООН, у якому міститься пряме посилання на рівні права чоловіків та жінок, Всесвітня Декларація Людських прав, де про рівні права чоловіків і жінок говориться у преамбулі, у 1-й статті зазначено, що всі людські істоти народжуються вільними та рівними у правах і гідності, у статті 2 зазначено: «Кожен має право на усі права і свободи, викладені у цій Декларації, без розрізень будь якого виду, таких як раса, колір шкіри, стать, мова, релігія, політична чи інша точка зору, національне чи соціальне походження, народження чи інший статус», у статті 7 Декларації висловлений принцип рівності «Усі рівні перед законом і мають право без усякої дискримінації на рівний захист законом. Усі мають право на рівний захист проти будь-якої дискримінації, що порушує цю Декларацію, та проти підбурювань на таку дискримінацію».

Ступінь залучення жінок до політичної активності та доступу до прийняття рішень може розглядатися як ключовий показник гендерної рівності суспільства. Гендерна рівність у прийнятті рішень має розглядатися з точки зору того, чи знаходяться жінки на посадах, обіймаючи які, можна ухвалювати рішення або впливати на їхнє ухвалення нарівні з чоловіками.

Пекінська платформа 1995 року наголошує, що рівність під час ухвалення рішень є невід'ємною частиною визнання прав жінок та, що рівна участь жінок у процесі прийняття рішень є не лише вимогою звичайної справедливості або демократичності, але також необхідною умовою врахування інтересів жінок. За результатами Gender Gap Index 2010 Україна посідає 63 місце у переліку 134 країн світу. За даними цього індексу, протягом останніх років Україна послідовно опускається донизу: 48 місце 2006 року, 57 – 2007-го, 62 – 2008-го та 61 – 2009-го. Окремі показники даного індексу яскраво ілюструють ситуацію із невиправдано низьким рівнем представлення жінок у політиці. За рівнем освіченості жінок Україна посідає 23 місце, а за рівнем політичних прав та можливостей жінок – 105 місце зі 134 можливих. Хоча в Україні за основними освітніми показниками жінки не поступаються чоловікам – за рівнем освіти обидві статі в Україні мають відносно рівний показник. Водночас, заробітна плата жінок складає 75 % заробітної плати чоловіків, а пенсії жінок становлять лише 67 % від розміру пенсії чоловіків. Дуже низький відсоток жінок серед власників середнього бізнесу, і лише одиниці володіють великим бізнесом. За даними останнього перепису населення України кількість населення жіночої статі, що має освіту, становила 54,3 % (23 715 450 осіб), чоловічої – 45,7 % (19 922 150 осіб). Цю ситуацію констатовано і в останній доповіді щодо виконання Україною зобов'язань зі CEDAW (2006–2007 рр.), згідно з якою відсутність суттєвого гендерного дисбалансу за освітнім рівнем є однією з суттєвих соціокультурних особливостей України, яка, за даними ЮНЕСКО, за рівнем грамотності населення посідає одне із провідних місць серед розвинених країн світу, що стосується розвинених країн.

До прикладу, в Британії протягом останніх 25-ти років політика рівності досягла значних успіхів. Жіночий рух за рівність має ряд показників, які засвідчують це: створення нових інститутів, успішне застосування нових підходів, інтеграція значної кількості жінок в різні галузі державної та приватного секторів, усвідомлення різниці та вивчення нових підходів до них, приєднання до основних політичних процесів та інститутів. Після потрясінь 70-х років настав

час спокійного розповсюдження різноманітних законодавчих ініціатив з пунктами про рівні можливості. Як наслідок принципи стали передмовами, які ввійшли у всі галузі політики.

Польські дослідники відзначають традиційно високу роль жінки в польському суспільстві, вказують, що у багатьох сферах життя – науці, освіті, медицині, архітектурі тощо жінки займають більшість посад, в т. ч. і керівних, але їх роль обмежена у політичній сфері. Слід зазначити, що дослідження участі жінок у політичному житті розглядається в Польщі як невід’ємна складова широкої теми удосконалення діяльності органів влади. У Польщі жінки отримали виборчі права у 1918 році, що було проявом демократизації суспільства та наслідком діяльності жіночих організацій. Проте їхня участь у владі була незначною, дорівнюючи всього кільком відсоткам. Після II світової війни участь жінок у парламенті зростала, хоча й не перевищувала, як правило, чверті його складу. Лише у 1980–1985 роках частка жінок у Сеймі становила 23 %. Проте із зростанням ролі Сейму в Польщі після відміни монополії ПОРП, кількість жінок в ньому зменшується – у 1989 році до 13 %, а у 1991 році навіть до 10 %. Це було наслідком кількох факторів. Вже у 80-х роках у багатьох сім’ях жінки заробляли більше, ніж чоловіки. Проте вони, зазвичай, не займали високих політичних чи виробничих посад. Критично оцінюючи минуле, більшість поляків хотіли повернення традиційних цінностей, вважали за необхідне підвищити роль жінки в родині, нарікаючи на вимушеність жінок думати про заробітки поза домом, що негативно впливало на сім’ю. Проте згодом переважаючими стали гендерні підходи, проявилася, хоч і нестійка, тенденція до зростання кількості жінок в органах влади. Спостерігалася також класична піраміда – чим нижчий орган самоврядування, тим більше в ньому жінок. Так на виборах до органів територіального самоврядування у 2006 році жінки становили 28,66 % кандидатів, але серед кандидатів на посади вівтів, бургомістрів і президентів міст – лише близько 12 %. Аналіз результатів виборів також засвідчив, що жінки мають більше шансів бути обраними у великих містах. Очевидно, це можна пояснити більш сприятливою громадською думкою та вищим рівнем політичної активності жінок у столиці та інших великих містах.

Незважаючи на очевидний прогрес, досягнутий Україною у забезпеченні гендерної рівності, поточна ситуація демонструє неприйнятно низький рівень участі українських жінок у політичному житті та процесах прийняття рішень на високому державному рівні. Незважаючи на високий рівень освіти і кваліфікації жінок України, а також той факт, що жінки складають більшість українських виборців, політичні партії, як і раніше, не визнають потенціал жінок на політичній сцені, і дуже часто ігнорують факт, що інтереси жінок представлені недостатньо. Це автоматично впливає на гендерний дисбаланс у багатьох ключових галузях, таких як зайнятість, соціальне забезпечення, охорона здоров’я, освіта та економічний розвиток. Тому, головний шлях до ліквідації гендерної нерівності – це революція в розумі людей, звільнення свідомості населення від патріархального типу поведінки. Потрібно сприяти активізації законодавчої діяльності, постійній, системній роботі над гендерними стереотипами у навчально-освітніх закладах (викладання гендерних курсів, включення гендерних питань при викладанні курсів із філософії, психології, культурології, соціології, економічних та правових дисциплін, організації просвітницької роботи, проведення тематичних заходів), які суттєво впливають на існуючу «гендерну піраміду влади», поширенню інформації щодо прав і процедур, формуванню гендерно-спрямованих цінностей у професійній сфері. Поки що в Україні реалізується рекомендація Маргарет Тетчер: «Хочеш представництва – візьми чоловіка, хочеш реальної роботи – візьми жінку».